

MUAMMOLI TA'LIMNING MAQSADI

Tursunova Malika Baxtiyor qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi kafedrasida katta o'qituvchisi (PhD)

Daminova Sevinch Tuychi qizi

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti Boshlang'ich ta'lim yonalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada muammoli ta'lim prinsipi yoritiladi. Muammoli ta'lim o'quvchilarning ongida ilmiy izlanishga o'xshash vaziyatlar yaratish orqali ularni mustaqil fikrlash, mantiqan to'g'ri xulosalar chiqarish va ijodiy yondashuvga rag'batlantirishga qaratilganligi tushuntiriladi. Maqolada muammoli vaziyatlarning psixologik mohiyati, boshlang'ich ta'limda ularni shakllantirish usullari, shuningdek, o'quvchilarning qiziquvchanlik, zehning o'tkirligi, mustaqillik va ijodkorlik fazilatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Muammoli ta'lim, muammoli vaziyat, o'quvchi, fikrlash faoliyati, izlanish.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligi, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvini rivojlantirish muhim vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, muammoli ta'lim prinsipi pedagogik amaliyotda alohida o'rin tutadi. Muammoli ta'lim o'quvchilarning ongida ilmiy izlanishga o'xshash vaziyatlar yaratib, ularni mantiqan to'g'ri xulosalar chiqarishga va mustaqil izlanishga rag'batlantiradi.

Boshlang'ich ta'limda muammoli vaziyatlarni yaratish o'quvchilarda qiziquvchanlik, zehning o'tkirligi, mustaqillik va ijodkorlik fazilatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, mazkur maqolada muammoli ta'limning mohiyati, uning pedagogik asoslari, psixologik xususiyatlari va boshlang'ich sinflarda qo'llash usullari tahlil qilinadi.

Muammoli ta'lim — bu o'quvchilarning bilim olish jarayonida ilmiy izlanish va mantiqiy tafakkur asosida muammoli vaziyatlarni yuzaga keltirish orqali ularni mustaqil fikrlashga, tahlil qilishga va ijodiy yondashuvga rag'batlantirish prinsipi hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchining faolligini oshiradi, bilimlarni faqat yodlash emas, balki ularni amalda qo'llash va yangi bilimlarni yaratish qobiliyatini rivojlantiradi.

Muammoli ta'limning asosiy xususiyati — o'quvchilarning ongida ziddiyatli vaziyatlarni yaratish. Bu ziddiyatlar o'quvchi uchun o'rganilayotgan mavzuning mavhum yoki noma'lum jihatlarini o'z ichiga oladi. Masalan, boshlang'ich sinflarda topishmoqlar, mantiqiy masalalar, jumboqlar yoki kichik tajribalar orqali muammoli vaziyatlar shakllantiriladi. O'quvchi bunday vaziyatni hal qilish jarayonida mavjud bilimlarini faollashtiradi, fikrlashning to'g'ri yo'nalishini belgilaydi va natijada mantiqan to'g'ri xulosalar chiqaradi.

O'qituvchilarning pedagogik tajribasida muammoli ta'limning psixologik ahamiyati ham alohida ta'kidlanadi. A.N. Matyushkin, M.I. Maxmutov, I.Y. Lerner va M.N. Skatkin kabi olimlar fikricha, muammoli vaziyat o'quvchilarda qiziquvchanlik, zehning o'tkirligi, mustaqillik, o'qishga qiziqish va ijodkorlik fazilatlarini shakllantiradi. Shu bilan birga, muammoli vaziyatlar o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini tizimli rivojlantiradi va ularni yangi bilimlarni mustaqil izlashga rag'batlantiradi.

Muammoli ta'lim ikki asosiy turga bo'linadi:

Ilmiy muammoli ta'lim — o'quvchidan noma'lum ilmiy faktlarni aniqlash, tahlil qilish va xulosalar chiqarishni talab qiladi. Bu turdagi vaziyatlar o'quvchida fikrlashning yuqori darajasini shakllantiradi va o'rganilayotgan mavzuning mohiyatini chuqur anglashga yordam beradi.

Amaliy muammoli ta'lim — o'quvchidan amaliy vazifalarni hal qilishni talab qiladi. Bu turdagi vaziyatlar o'quvchining oldingi bilimlari, ko'nikmalari va malakalarini yangi sharoitda qo'llashni talab qiladi. Amaliy muammoli vaziyatlarda o'quvchilar faqat bilimni qabul qilmay, balki uni real hayotiy masalalarni yechishda ishlatishni o'rganadilar.

Boshlang'ich sinflarda muammoli vaziyatlar yaratishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari hisobga olinadi. Topishmoqlar, masalalar, eksperimentlar va o'yinlar orqali o'quvchilarda qiziqish uyg'otish, zehni rivojlantirish va o'rganishga rag'batlantirish amalga oshiriladi. Masalan, topishmoq yoki jumboq yechilganda, o'quvchi o'z bilimining yetarliligini sezadi va masalani hal qilish yo'lini mustaqil izlaydi. Shu tarzda o'quvchilarda mantiqan fikrlash va dalillarga asoslanib xulosalar chiqarish ko'nikmalari rivojlanadi.

Muammoli ta'limning yana bir ahamiyati — u o'quvchining ichki motivatsiyasini rag'batlantiradi. O'quvchi muammoni yecha olishini his qilganda, o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi, mas'uliyat hissi shakllanadi va o'qishga qiziqishi kuchayadi. Shu bilan birga, muammoli vaziyatlar o'quvchilarda ijodiy va izlanish ruhini uyg'otadi, ularni mustaqil fikrlashga va yangi bilimlar kashf etishga o'rgatadi.

Shu nuqtai nazardan, muammoli ta'limning samarali qo'llanilishi boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar faol, mustaqil, ijodiy va izlanish ruhiga ega shaxslar sifatida shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, muammoli ta'lim prinsipi o'quvchilarning fikrlash faoliyatini rivojlantirish, mustaqil izlanish va mantiqan to'g'ri xulosalar chiqarish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv o'quvchilarda qiziquvchanlik, zehning o'tkirligi, mustaqillik va ijodiy yondashuv kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

Muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o'quvchilar o'rganilayotgan mavzuning mohiyatini chuqur anglashga, bilimlarni amalda qo'llashga va yangi bilimlarni izlashga rag'batlantiriladi. Shu bilan birga, bu yondashuv boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi va ularni faol, mas'uliyatli, mustaqil va izlanish ruhiga ega shaxslar sifatida shakllantiradi.

Shunday qilib, muammoli ta'lim zamonaviy pedagogik jarayonning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning bilim va qobiliyatlarini kengaytirish hamda ularni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. M. Inomova. Oilada bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi. T., 1999-y.
2. R. Mavlonova, N. Raxmonqulova. Boshlang'ich ta'limning integ ratsiyalashgan pedagogikasi. T., 2009-y.
3. R. Mavlonova, N. Raxmonqulova. Boshlang'ich ta'lim inno-vatsiyasi. T., 2007-y.